

bchar da. Euskal kulturgintza osoa, egoerak hartaraturik, emergentziatzko kulturgintza bat da oraindik ezinbestean. Horrela, gure literatur kritikak ere emergentzi lanen hainbat tasun agertzen ditu halaberrez. Hildo honetan, gure betebeharrak lehena oinigitura bat prestatzea da, hau da, erreferentzi puntu sare bat eraikitzea, gero lan zehatzagoren aurrerabidea posibletuko duena.

Gauzak horrela, denetik aurkituko du irakurleak *Zer dugu Orixeren alde*-n: literatur soziologia teorikoa («Lenin irakurri eta Orixe interpretatu» osoa, adibidez) eta praktikoa, azterketa formalistak, sarrera historikoak, dibagaketa guztiz sugeritzaileak (azken hau Azurmendiren iharduki solasalditarrari berez darion gauza) eta abar. Izan ere, Azurmendiren saioek, gau pare batetan etengabe eta eskutitz bat idazten den eran taxututako lanak dirudite (nola bestela Joxerena bezalako produkzio harrigarriki ugari hori?), gaia hartuz, utziz eta, zenbait dozena orrialde geroago, beste alde batetik berrartuz. Eta nik behintzat ez dut ihardunbide hori gaitzetsiko, besteak beste, autoreak idazten dituen helburuei egoki lotzen zaielako eta darabilen gaiari buruz erakusten duen ezaguera ia exhaustiboari (gonbaraketen eta paralerrotasunen zuhurtasunean, adibidez, nabari denari) bide eroso eskaintzen diolako.

Irakurlearen gidari izan, eskola ordezkatu, ahaztuegi dugun idazle bat birgureganatu. Ezin hobeki betetzen du zeregin hori Azurmendiren saioak. Ez guztioi baina bai bati baino gehiagori sortuko dio Orixe zuzenean eza-gutzeko grina. Eta Orixe irakurri nahi duenak, eta are gehiago Orixe aztertu nahi duenak, nahi-ta-ez hartu beharko du esku artean liburu hau, baina baita gerra aurreko euskaldungoaz eta literaturgintzaz oraindik erabiltzen ditugun lau topikoak baino zerbait gehiago jakin nahi duenak ere. «Baserri literaturaz» edo «Barne muinetan» zatietan egiten diren go-gotak lekuko. Aipamen berezi bat merezi du alde honetatik *Santa Kruz apaiza*-ri eskaintzen zaion estudioak; euskal prosaz arduratzen den orok irakurri beharko luke. Eta ez euskal prosak izan behar lukeenera heltzeko urrezko giltza bertan miraritsuki ematen zaigulako, ez horixe: Orixeren idazkeran gainbegiratu presazko batek ohartarazi ez digun zer ikasirik asko ikusarazten digulako baizik.

*** JON LARIZ. **Elurtzan datzaten zuhaitz enborrak**. Azala: Jose Luis Zalbide. Gero euskal liburuak. Bilbo, 1977. 236 orrialde. 11 x 18. 320 pezeta.

Mario Onaindia «*Brumaire*»ren *hamazortzia*-ren itzultzaile bezala ezaguna bagenuen ere, ez nuen espero *Elurtzan datzaten zuhaitz enborrak* bezalako nobela irakurgarri batez birplazaratuko zenik. Eta sorpresa ona izan dela aitortu behar dut alde aurretik.

Elurtzan datzaten zuhaitz enborrak elaberri lineal bat da, egituraz ia klasikoa. Burutik eginik dagoela dirudien gizon bat bere bizitzako zen-

bait une funtsezko oroitzun eta taxutzen saiatzun da bi lagunun aurrean. Gauzak horrela, psikoanalisi-ihardukietan bezala, kontakizunaren haria guztiz inkohherentki ematen da, eta hortik datorke hainbat irakurleentzat nobelak izan dezakeen zailtasun bakarra. Baina horretan datza halaber obraren lehen parteen balio nagusienetarik bat: errepikazio partzial horien bidez, musik lan batetan *obstinato*-aren bidez bezala, lortzen den erritmo berezi erakargarrian.

Nobela osotasun bat bezala hartuz, zenbait parte desberdin bereiz daitezke. Lehen parteen ondoren, niretzat nobelako onenak, kontakizunaren haria aurreratuz doa 134 orrialdea arte. Ondorengo 60 orrialdeetan, Jon bihurtzen da pertsonaia nagusia, nire ustez nobelaren kaltetan, eta ez kontatzen zaigunak literatur baliorik ez duelako, kontakizunaren hari hura hausten duelako baizik. Dibagaketa zilegiztatzeko ematen zaigun arrazoia (191 or.: «Erabat ahantzirik zituen gauza haiek, Lenek kontatzen zizkion gauzek berriz piztu arte...») ez dirudi pisukoa. Tartekatzen den zati horretan adierazten dena bi ipuin independentetan (lehenena Jonen enplegu-bilatzeaz, bigarrena Ana Marirekin dituen harremanez) taxutu izan balitz, nobela irabaziz atera zatekeen (nire ustez, noski).

Estiloari dagokionez, egilea aise moldatzen da Len-en hizketaldi luzeetan. Bati baino gehiagori artifiziala irudituko zaio, baina alde batetik, autorea, Len urdazubitarra dela adierazteko bezain azkarra izan da, eta bestetik, euskal kontaketa-prosa gaurregun dabilen bide estuegiatetik ateratzeko saio aski interesgarria iruditzen zait. Elkarriketa laburra da, behar bada, Onaindiaren estiloaren punturik ahulena.

Hitz batez, *Elurtzan datzaten zubaitz enborrak*, nobela interesgarri eta irakurgarri bat iruditzen zait. Onaindia agian ez da oraindik nobelagile guztiz heldu bat, baina bai, duarik gabe, hainbeste eskertzen diren detaleak arretaz zaintzen eta oparo eskaintzen dituen narratzaile fin eta baliabidez bete bat.

JUAN B., J. de: **Nire lehen hitzak euskaraz**. Euskal itzulpenaren arduradun: A. Amondarain, S. Saralegi, J. F. Setien, D. Amundarain, D. Ibargoitia, T. Elortza, K. Etxeberria, Txillardegia, J. Barriola; kantuen arduradun: I. Urbieto, L. Iriondo. Irudibidezko hiztegia, kantuak eta euskara-gaztelera hiztegia, haurrentzat. Argitalpena: Axular/Gordailu, Gasteiz/Donostia, 1977. 27 x 30, 97 orrialde.

ESTORNES ZUBIZARRETA, I.: **Qué son los Partidos abertzales**. Inpr. Itxaropena. Zarautz, 1977. 116 or. 18 x 12. 165 pezeta. Aurkibidea: ¿Qué es ser abertzale? 1. Las organizaciones históricas. 2. El segundo estallido del nacionalismo vasco. 3. Los partidos políticos de nuevo cuño. 4. Candidatos a las elecciones generales y senatoriales del 15-VI-1977. 5. Diez preguntas a los políticos vascos.

Ibon Sarasola